

آموزش حفاظت از محیط زیست در مدرسه

ویدا مهدوی

چکیده

محیط زیست در سطح جهانی و ملی مورد تهدیدهای جدی است که از گرم شدن زمین گرفته تا از دست رفتن تنوع زیستی و انواع آلودگی‌ها را شامل می‌شود. در این میان یکی از مهم‌ترین عوامل تهدیدکننده محیط زیست دخالت‌های انسان است که به‌خاطر عدم آگاهی و شناخت در این زمینه تاکنون آسیب‌های جدی به محیط زیست وارد کرده است. ارتقای سطح آگاهی‌های زیست‌محیطی دانش‌آموزان زمینه‌ساز رشد والدین و دیگر افراد خانواده خواهد شد و ارتقای سطح آگاهی خانواده‌ها، ارتقای فرهنگ زیست‌محیطی جامعه را به دنبال خواهد داشت. معلمان آموزش‌وپرورش نیز به‌عنوان پرورش‌دهنده دانش‌آموزان که شناخت بیشتری از دانش‌آموزان و نیازهای آن‌ها دارند، باید برای ایفای نقش مهم‌تر در زمینه حفاظت محیط زیست مجهز شوند.

در این میان واقعیت‌های مجازی ابزار سودمندی برای برقراری ارتباط دانش‌آموزان با محیط زیست به شمار می‌روند که معلمان نباید از آن غافل شوند. با در نظر گرفتن واقعیت‌های مجازی به‌عنوان یک ابزار و روش، استفاده از آن می‌تواند در مواردی نظیر خطرآفرین بودن رودررویی دانش‌آموزان با واقعیت یا مضر بودن آن برای محیط زیست یا خود شخص بسیار سودمند باشد.

کلیدواژه‌ها: محیط‌زیست، کلاس درس، مدرسه

کار اختصاص دارد و هر کلاس دارای وسایل لازم برای نظافت است. همچنین سطل‌های زباله مخصوص بوده، از هم تفکیک شده است. در زمینه احیای جنگل و درخت کاری نیز از نیروهای دانش‌آموزی و افراد دیگر جامعه استفاده شده است. در مدارس ما نیز باید نظارت صحیح بر نظافت عمومی کلاس‌ها و حیاط مدرسه و آب‌خوری انجام گیرد. کاشت نهال با همکاری مربی بهداشت در فضای آموزشگاه نیز از دیگر کارهایی است که در مدرسه برای حفظ بیشتر محیط زیست می‌تواند صورت گیرد. باید توجه شود که برنامه‌ها باید با میزان درک و فهم دانش‌آموز متناسب باشد.

مقدمه

دانش‌آموزان پربارترین لحظه‌های عمرشان را در مدرسه می‌گذرانند، از مدرسه الگوبرداری می‌کنند و علمشان را در مدرسه فرا می‌گیرند. رفتار و شیوه زندگی‌شان در مدرسه شکل می‌گیرد و سرنوشتشان در مدرسه بی‌ریزی می‌شود. به‌زودی کودکان امروز به‌عنوان بزرگسالان جامعه فردا بر جریان‌های اجتماعی به‌طور عمیق اثر می‌گذارند. بنابراین برنامه‌های آموزشی باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که توانایی‌ها و دانش لازم را برای انجام مسئولیت‌ها، از جمله مسئولیت حفظ محیط‌زیست، در اختیار آنان قرار دهد. دانش‌آموزان وسیع‌ترین و بهترین کانال ارتباطی بین خانه و مدرسه هستند و می‌توانند آموخته‌های خود را به خانواده و جامعه خویش منتقل کنند و زمینه‌های رشد و توسعه جامعه خود را فراهم سازند. با توجه به نقش مؤثر معلمان در بالا بردن آگاهی‌های زیست‌محیطی دانش‌آموزان، یکی از راه‌های مؤثر در افزایش آگاهی‌های دانش‌آموزان، توجه جدی به آموزش معلمان است.

بحث

امروزه به مدرسه، دیگر به‌عنوان یک محل بسته برای یادگیری، خواندن و نوشتن نگاه نمی‌شود. از آنجا که تکامل فردی و نقش اجتماعی دانش‌آموزان شکل‌دهنده آینده جهان است، سرمایه‌گذاری در بخش‌های بهداشت و آموزش حفظ محیط‌زیست اساس توسعه ملی به‌شمار می‌رود. همه سازمان‌های دولتی و خصوصی می‌توانند به‌عنوان مبلغان اطلاعات اساسی بهداشتی و زیست‌محیطی در سطح جامعه مطرح شوند، اما در این میان دستگاه آموزش و پرورش از اهمیت خاصی برخوردار است.

برای نمونه در کشور چین، مسئولیت نظافت کلاس و محیط مدرسه برعهده دانش‌آموزان است. هر روز وقت معینی به این

این‌ها روش‌ها و فعالیت‌هایی است که خود نیازمند آگاهی، مهارت، ابتکار، ذوق شخصی یا اشراف فرد آموزش‌دهنده نسبت به این‌گونه مسائل است تا موفق شود یک مطلب ذهنی و کم‌محتوای عینی را چنان تجسم و نمود بخشد، که به ذهن و افکار دانش‌آموز رسوخ کند و در زندگی وی مؤثر واقع شود. آموزش می‌تواند اثر چشمگیری در تقویت فرهنگ زیست‌محیطی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار داشته باشد. آشنایی جوانان با علوم پایه زیست‌محیطی در دوره‌های مختلف

آموزش در سطوح مختلف جامعه خواهد توانست جلوی بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی را بگیرد و در این میان مدارس با آموزش به دانش‌آموزان می‌توانند در این زمینه اثرهای گسترده‌ای به‌جا بگذارند

زیباله‌سازی را محدود کنیم.

کسب آگاهی و آگاهی دادن با شرکت در مجامع عمومی.

قابل تجدید به‌دست می‌آید. به این ترتیب دانش‌آموزان با زندگی گیاهان آشنا شده، نسبت به حفاظت از محیط‌زیست حساس و با شیوه‌های صرفه‌جویی در مصرف انرژی آشنا می‌شوند. بسیاری از آلودگی‌های زیست‌محیطی مانند آلودگی هوا، آلودگی آب‌ها و نیز مواردی همچون از بین رفتن جنگل‌ها و نابودی گونه‌های منحصربه‌فرد گیاهی و جانوری ناشی از ناآگاهی افراد جامعه هستند. بنابراین آموزش در سطوح مختلف جامعه می‌تواند جلوی بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی را بگیرد و در این میان مدارس با آموزش به دانش‌آموزان می‌توانند در این زمینه اثرهای گسترده‌ای به‌جا بگذارند.

برنامه آموزش را به صورت‌های مختلف می‌توان اجرا کرد. متداول‌ترین روش‌ها در این زمینه عبارت‌اند از:

- استفاده از کتاب راهنما
- بحث در کلاس و آموزش دسته‌جمعی
- گردش علمی آموزشی
- آموزش به کمک نمایش‌نامه و بازی و نمایشگاه
- نمایش عملی کارها به کمک آموزش
- استفاده از وسایل کمک‌آموزشی مانند فیلم، پوستر، بازی‌های رایانه‌ای، استفاده از فضای مجازی.

در عصر حاضر فناوری اطلاعات امکانات فراوانی در عرصه‌های علمی، اجتماعی و اقتصادی ایجاد کرده است. امروزه فناوری‌های نو در سطح گسترده‌ای برای پیشبرد آموزشی به‌کار گرفته می‌شود و می‌تواند در امر آموزش محیط‌زیست به دانش‌آموزان راهگشا باشد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که کاربرد محیط‌های

تحصیلی می‌تواند روحیه سازگاری و حس مسئولیت‌پذیری در حفاظت از منابع طبیعی را در آن‌ها تقویت کند. متأسفانه هنوز درسی با عنوان محیط‌زیست در مدارس کشور گنجانده نشده و فقط به بخش‌های محدودی از کتاب‌های علوم بسنده شده است. در دانشگاه‌ها نیز به جز رشته‌های تخصصی محیط‌زیست و منابع طبیعی و تا حدودی کشاورزی، در دیگر رشته‌ها دروس محیط‌زیست حتی به‌صورت اختیاری، ارائه نشده است. به باور پژوهشگران کلید موفقیت در آموزش‌های زیست‌محیطی، آگاهی آموزگاران است. به سختی می‌توان انتظار داشت دانش‌آموزان مدارس که معلمانشان در زمینه مسائل زیست‌محیطی آگاهی کمتری دارند، قادر به کسب مهارت‌های لازم برای حفظ طبیعت و ارتقای کیفیت محیط‌زیست در منطقه خود باشند. معلمان هنگام آموزش هر ماده یا منبع طبیعی می‌توانند شیوه حفظ آن را هم آموزش دهند. آموزش درباره ارزش آب، ارزش گیاهان، کمک به کودکان در کاشت نهال و دانه‌ها و مراقبت از آن، شیوه‌های بازیافت زباله و... همگی در کلاس درس امکان‌پذیر است و می‌تواند مکمل درس‌ها باشد.

در مدرسه‌ای در شیکاگو از گیاهان خودرو استفاده شده که نیازی به آبیاری ندارند. در این مدرسه کلاس علوم در بام و میان این گل‌ها و گیاهان برگزار می‌شود و حتی دانش‌آموزان می‌توانند لانه‌سازی کبوتران را نیز ببینند. نحوه طراحی این مدرسه به‌گونه‌ای است که کاملاً با اصول صرفه‌جویی در مصرف انرژی و حفاظت از محیط‌زیست سازگار شده است. در این مدرسه کمتر از حد معمول آب مصرف می‌شود و انرژی برق از منابع

متأسفانه هنوز درسی با عنوان
محیطزیست در مدارس کشور گنجانده
نشده و فقط به بخش‌های محدودی از
کتاب‌های علوم بسنده شده است

از مواد طبیعی و دوستدار محیطزیست
استفاده کنیم.

در استفاده چندباره از مواد نوآوری نشان دهیم.

نتیجه‌گیری

برنامه‌های آموزشی ارائه‌شده در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان، آگاهی و شناخت کافی را در زمینه محیطزیست در دانش‌آموزان ایجاد نمی‌کند. پس باید محتوای کتاب‌های درسی را در این زمینه افزایش داد. به این منظور باید دامنه‌ای مطلوب از دانش‌ها، مهارت‌ها، تجربه‌ها، نگرش‌ها و علاقه‌مندی‌های دانش‌آموزان را در نظر گرفت.

از سوی دیگر آموزش‌های سنتی در عصر پرشتاب کنونی به تنهایی نمی‌تواند نیاز آموزشی جامعه را برآورده کند. برنامه‌های تدوین و تعریف‌شده آموزش مجازی محیطزیست یا تشکیل کلاس‌های مجازی می‌تواند در پیشبرد اهداف آموزشی محیطزیست سهم بسزایی داشته باشد اما این رویکرد تنها با توجه به میزان توانایی دانش‌آموزان در استفاده از ابزار الکترونیکی و آشنایی فراگیران و معلمان با رایانه و مباحث مرتبط با آن است. بنابراین اجرای چنین برنامه‌هایی نیازمند رفع کامل کاستی‌های موجود در این زمینه است.

* منابع

۱. خالصی، عباس، بهداشت و محیطزیست، انتشارات بعثت، چاپ سوم، ۱۳۸۶
۲. شیمی برای زندگی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۳
۳. آموزش محیطزیست در قرن بیست‌ویکم، ترجمه علی‌محمد خورشیددوست، ۱۳۸۲ تهران، انتشارات سمت.
۴. شیبیری، سیدمحمد و دیگران، علوم و تکنولوژی محیطزیست، دوره دوازدهم، شماره ۴، زمستان ۸۹

مجازی نیز به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در شرایط متفاوت به یادگیری بپردازند. هم‌اکنون در کشورهای توسعه‌یافته، بسیاری از مدارس دارای پایگاه‌های آموزش مجازی محیطزیست هستند که به کمک آن‌ها آموزش‌های لازم، اجرای برنامه‌های درس بر پایه آموزش زیست‌محیطی، گفت‌وگو و تبادل نظر و انتقال آگاهی‌های زیست‌محیطی، افزایش حس مسئولیت‌پذیری و مشارکت از راه تالارها و اتاق‌های گفت‌وگو و عضویت در انجمن‌های حمایت از محیطزیست را انجام می‌دهند و تا منابع اطلاعاتی لازم در اختیار فراگیران و معلمان قرار گیرد. با استفاده از نرم‌افزار PDA و فضای مجازی سه‌بعدی می‌توان الگویی جدید برای آموزش محیطزیست فراهم کرد. در یک سیستم پیشرفته، فراگیران می‌توانند همان تجربه‌ای را که در جنگل واقعی از محیط، گیاهان، درختان و... به‌دست می‌آورند با استفاده از نرم‌افزار PDA تجربه کنند.

کره زمین را می‌توان به یک کشتی، و انسان‌ها را به مسافرانی تشبیه کرد که تنها به اندازه طول عمر خویش در این سفر فضایی حضور خواهند داشت. آذوقه‌ای که در عرشه و انبارهای این کشتی فضایی اندوخته شده است، همه آن چیزی است که ما باید تا پایان این سفر روی آن حساب کنیم. آب شیرین، هوا، خاک حاصل‌خیز، گیاهان، جانوران و... این آذوقه‌ای که در اختیار ماست، ره‌توشه آیندگان نیز هست. پس بر ماست تا با آگاهی از محدودیت‌های این منابع ارزشمند، شیوه‌های حفظ و نگهداری آن‌ها را بشناسیم و با عمل به آن‌ها سفر آیندگان را به خطر نیندازیم.